Marijan Ćurković
Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu
marijan.curkovic@osiguranje.hr

Izvorni znanstveni članak

UVJETI ZA OBVEZNO OSIGURANJE OD AUTOMOBILSKE ODGOVORNOSTI NA LIBERALIZIRANOM TRŽIŠTU OSIGURANJA

Zakonom o obveznim osiguranjima u prometu[1] (dalje: ZOOP) uređeno je obvezno osiguranje od odgovornosti vlasnika/korisnika motornih vozila za štetu koju bi mogli uzrokovati uporabom motornog vozila trećim osobama. Od 1. siječnja 2008. godine pravno je na snazi deregulacija i liberalizacija tržišta obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti. Stvarno – deregulacija odnosno liberalizacija je nastupila krajem 2013. godine. Deregulacija znači nemiješanje države u uvjete osiguranja, a liberalizacija – slobodu osiguratelja da formiraju uvjete i cjenike u toj vrsti osiguranja. Liberalizacija je donijela i prestanak važenja standardnih – neobvezujućih (model, uzorak, uvjeti) uvjeta osiguranja od automobilske odgovornosti, koje su osiguratelji (Hrvatski ured za osiguranje) prihvatili i prema kojima su donosili svoje, manje-više identične – uvjete osiguranja automobilske odgovornosti. Kraj 2013. i početak 2014. godine bilježi donošenje uvjeta osiguranja pojedinih osiguratelja, koji su na (malo) drugačiji način uredili ugovor o osiguranju od automobilske odgovornosti u odnosu na prethodne standardne uvjete osiguranja. Cilj je ovog rada utvrditi novine u sadašnjim uvjetima, usporediti uvjete pojedinih osiguratelja, upozoriti na nedopuštena rješenja i navesti pravne argumente u prilog ponovnog uvođenja standardnih uvjeta osiguranja.

Ključne riječi*: uvjeti osiguranja, kontrola, odstupanje od zakona, standardni uvjeti osiguranja.*

1. UVJETI OSIGURANJA – OPĆENITO

Uvjeti osiguranja *jesu popis/spisak ugovornih odredbi koje samostalno donosi osiguratelj za redovno poslovanje pri sklapanju ugovora o osiguranju, a kojima su obuhvaćena osnovna pitanja iz ugovornog odnosa*[2]. Uvjeti osiguranja mogu biti opći, posebni i dopunski. Svi naši osiguratelji[3] rabe naziv „Uvjeti za obvezno osiguranje od automobilske odgovornosti“. Iz toga se naziva ne vidi jesu li to opći uvjeti, no s obzirom na to da je u nekim uvjetima predviđena i mogućnost posebnih uvjeta osiguranja[4], jasno je da se pod nazivom „Uvjeti za obvezno osiguranje od automobilske odgovornosti“ podrazumijevaju opći uvjeti za tu vrstu osiguranja. To znači da su to poslovne sheme izrađene i predložene od jedne strane – osiguratelja radi njihove jedinstvene primjene na sve ugovore određene serije i određene vrste osiguranja, konkretno, obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti. Općim uvjetima smatra se i svaki od strane osiguratelja unilateralno stipulirani obrazac (obrazac ponude, obrazac police…), odnosno popis ugovornih klauzula radi uporabe u redovitom poslovanju pri sklapanju ugovora o osiguranju (dodaci uvjetima, kao tabele, izračuni i sl.). U hrvatskom pravnom sustavu uvjeti osiguranja odgovaraju općim uvjetima ugovora iz čl. 295., st. 1. Zakona o obveznim odnosima (dalje: ZOO). To su opći uvjeti poslovanja osiguratelja u određenoj vrsti osiguranja. Funkcija im je olakšanje sklapanja ugovora o osiguranju na tipiziran način[5], čime se ostvaruje ujednačenost sadržaja ugovora, pojednostavnjenje sklapanja ugovora, veći stupanj pravne sigurnosti. Uvjeti osiguranja spadaju u autonomna pravna vrela prava osiguranja jer su formulirani i doneseni izvan zakonodavnih tijela. Kad uvjete osiguranja prihvati i druga stranka ugovora – ugovaratelj osiguranja – uvjeti postaju *lex contractus* i slično zakonu određuju sadržaj budućeg ugovora o osiguranju. Uvjeti nemaju reglementarni karakter, već isključivo ugovorni[6]. Uvjetima osiguranja uređuju se pitanja koja nisu, ili nisu u potpunosti,

---

1 Narodne novine br. 151/05,36/09,75/09,54/113,76/13

2 V. natuknicu Opći uvjeti osiguranja, Leksikografski zavod Pravni leksikon, Miroslav Krleža, Zagreb, 2007., str. 938.

3 Za potrebe ovoga rada korišteni su uvjeti za obvezno osiguranje od automobilske odgovornosti Allianz osiguranja br. 303-1113, bez naznake otkada se primjenjuju; Basler osiguranja br. UA03,od 14. siječnja 2014.; Croatia osiguranja od 26. studenoga 2013.; Euroherc osiguranja i Jadranskog osiguranja br. 2014/10-01-1, od 31. siječnja 2014.; Generali osiguranja br. 110-0170, od 17. prosinca 2013.; Izvor osiguranja br. AO10-1410 od 1. listopada 2014.; Velebit osiguranja br. V.U.-10.01.1., od 1. listopada 2013. i Wiener osiguranja br. KU 10.0001-13, od 14. listopada 2013.

4 V. čl.E.1. Uvjeta Euroherc osiguranja

5 Šulejić, Predrag, Pravo osiguranja, Dosije, Beograd, 2005., str. 52.

6 Zbog čega ih je bolje zvati *uvjetima* nego *pravilima* (izraz koji rabe neki osiguratelji).

uređena zakonom[7]. Upravo o ostavljenoj slobodi uređenja međusobnih odnosa *osiguratelj – ugovaratelj osiguranja* ovisi i praktičan značaj uvjeta osiguranja. Uvjeti osiguranja trebali bi biti živo pravo (*diritto vivente*) ugovora o osiguranju[8]. Uvjeti osiguranja od automobilske odgovornosti čine sastavni dio ugovora o osiguranju, ako su predani ugovaratelju osiguranja i ako je to konstatirano na polici osiguranja (ako nisu tiskani na samoj polici osiguranja).[9]

2. ZOOP DEFINIRAO U POTPUNOSTI SADRŽAJ UGOVORA O OBVEZNOM OSIGURANJU OD AUTOMOBILSKE ODGOVORNOSTI

Uvjeti osiguranja u osiguranju od automobilske odgovornosti imaju poseban položaj u odnosu na uvjete osiguranja u drugim vrstama osiguranja. Naime zbog potrebe zaštite trećih oštećenih osoba, a ne zanemarujući i zaštitu osiguranika (vlasnika/korisnika vozila, ovlaštenog vozača), ZOOP sadrži uglavnom kogentne norme od kojih je rijetko dozvoljeno odstupanje. To pak znači da tako uređeno pitanje ne može biti predmet dogovaranja osiguratelja i ugovaratelja, odnosno ne može biti uvjetima osiguranja riješeno na drugačiji način. Ako pogledamo strukturu ZOOP-a, vidimo da je taj **Zakon riješio sve ono što je bitno za ugovor o obveznom osiguranju od automobilske odgovornosti**: odredio je tko su ugovorne stranke, dao je definiciju svih važnijih pojmova, odredio tko je osigurana i tko je suosigurana osoba, odredio je obveze vozača-osiguranika, odredio je trajanje ugovora o osiguranju (uz dopuštenje da stranke drugačije dogovore, posebno glede počeknog roka), definirao je isključenja iz osiguranja te gubitak prava iz osiguranja kao *numerus clausus*, taksativno je naveo krug trećih osoba, vrstu šteta za koju osiguratelj odgovora, gornju granicu (svotu osiguranja, iznos, promjenu svote) osigurateljeve obveze (uz mogućnost ugovaranja većeg iznosa), sudbinu ugovora kod promjene vlasnika vozila, valjanost ugovora u inozemstvu, itd. **ZOOP je toliko detaljan da bi ugovor o osiguranju od automobilske odgovornosti mogao funkcionirati i bez uvjeta osiguranja koje donosi osiguratelj[10].**

3. SVRHA ODREDBE O OBVEZI DOSTAVLJANJA UVJETA HANFA-I PRIJE NJIHOVE UPORABE

Uvjete osiguranja, rekli smo, donosi samostalno svaki osiguratelj koji se bavi poslom obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti. Međutim zbog potrebne zaštite javnog interesa, čl. 10., st. 1. ZOOP-a obvezuje osiguratelje da najkasnije 60 dana prije primjene konkretnih uvjeta osiguranja obavijeste nadzorno tijelo (HANFA) o uvjetima osiguranja. Cilj je dostavljanja i obavještavanja utvrditi jesu li uvjeti osiguranja sukladni „…*s propisima, osiguravateljskim načelima i pravilima struke"*. HANFA, ako su uvjeti sukladni s propisima, aktuarskim načelima i pravilima struke, ne donosi nikakvo rješenje i osiguratelj ih može primjenjivati. No ako Nadzorno tijelo utvrdi da nisu suglasni – donosi mjeru da ih osiguratelj izmjeni sukladno s propisima. U tom slučaju osiguratelj ne može primjenjivati uvjete osiguranja zbog kojih je donesena mjera usklađenja. Ta odredba ZOOP-a *de facto* daje Nadzornom tijelu jako sredstvo tzv. prethodne kontrole uvjeta, koja je inače formalnopravno nedopuštena.

4. NEOBVEZUJUĆI STANDARDNI UVJETI OSIGURANJA HUO-A IZ 2008. GODINE

Neobvezujući ogledni (standardni) uvjeti za obvezno osiguranje od automobilske odgovornosti, koje je utvrdio HUO 2008. godine, unatoč svojoj neobveznosti, osiguratelji su ih recepirali kao vlastite uvjete i predavali ugovarateljima osiguranja pod vlastitim imenom. Stoga su tekstovi uvjeta svih osiguratelja u to vrijeme bili sasvim identični. Osiguratelji nisu koristili slobodu odstupanja od standardnih uvjeta HUO-a, vjerojatno i zbog toga što su ti uvjeti odražavali standardna rješenja pojedinih problema ugovora o osiguranju od automobilske odgovornosti, dakle rješenja koja su se tijekom dugogodišnje primjene u cijeloj branši (ne samo kod nas već i u inozemnim rješenjima) pretvorila u čvrste i pouzdane kanone koje nije bilo potrebno mijenjati. Ti su uvjeti imali sljedeći sadržaj:

- Definicije pojmova
- Predmet osiguranja
- Odredbe o suosiguranim osobama

---

[7] Čl. 8., st. 4. Zakona o obveznim osiguranjima u prometu (dalje: ZOOP)*: „Uvjetima za osiguranje utvrđuju se odnosi između ugovornih strana koji nisu ili nisu u potpunosti utvrđeni Zakonom*".

[8] De Gregorio, Alfredo, Il contratto di assicurazione, izd. Giuffre, Milano, 1987., str. 19.

[9] V. čl. 8., st. 3. ZOOP-a, i čl. 926., st. 3. Zakona o obveznim odnosima (ZOO).

[10] Upravo se stoga u nekim pravnim sustavima ugovor o obveznom osiguranju smatra sklopljenim samom uplatom premije osiguranja.

- Definiciju osiguranog slučaja
- Odredbe o osiguranoj svoti
- Isključenja iz osiguranja
- Gubitak prava iz osiguranja
- Obveze osiguranika nakon nastanka osiguranog slučaja
- Obveze osiguratelja nakon nastanka osiguranog slučaja
- Odredbe o teritorijalnoj valjanosti ugovora o osiguranju
- Odredbe o početku i prestanku valjanosti osigurateljnog pokrića
- Utvrđivanje premije
- Odredbe o bonus/malus sustavu
- Odredbe o plaćanju premije i o vraćanju premije
- Promjena vlasništva nad vozilom i sudbina ugovora o osiguranju
- Forma (oblik) ugovora o osiguranju
- Odredbe o izvansudskom rješavanju sporova
- Odredba o stvarno nadležnom sudu

Standardni su uvjeti također „*bolovali"* od boljke koja se zove *nepotrebno prepisivanje i ponavljanje odredbi zakona*, no unatoč tome, bili su koncizni, pregledni i kratki[11].

5. NOVI UVJETI OSIGURANJA DONESENI U UVJETIMA LIBERALIZIRANOG TRŽIŠTA OBVEZNOG OSIGURANJA OD AUTOMOBILSKE ODGOVORNOSTI

Osnovna je zamjerka svim osiguratelima glede (novih) uvjeta da **uvjeti u pravilu nisu dostupni na internetskim stranicama osiguratelja** te da se do njih dolazi vrlo teško, iako je obveza osiguratelja regulirana čl. 89. Zakona o osiguranju da o općim uvjetima informiraju ugovaratelja osiguranja **prije** sklapanja ugovora o osiguranju. Cilj je ove odredbe omogućiti budućem ugovaratelju osiguranja upoznavanje s uvjetima koji se nude na tržištu kako bi izabrao osigurateljno pokriće koje mu najviše odgovara. Dostupnost uvjeta tek **kod** ili poslije sklapanja ugovora o osiguranju ne ispunjava spomenuti cilj.

Nove uvjete koje susrećemo na tržištu osiguranja možemo podijeliti u tri skupine: 1. osiguratelji koji su gotovo u cijelosti zadržali tekst standardnih uvjeta (Croatia, Basler, Generali, Izvor, Wiener, Velebit), 2. osiguratelji koji su u taj tekst ubacili neke inovacije (Allianz), i 3. osiguratelji koji su potpuno odstupili u svojim uvjetima od standardnih uvjeta (Euroherc, Jadransko osiguranje).

5. 1. Uglavnom – ponavljanje standardnih uvjeta osiguranja

Za prvu grupu uvjeta karakteristično je **ponavljanje standardnih uvjeta**, a to znači i njihovih grešaka – prepisivanja odredbi ZOOP-a. U točki 2. ustvrdili smo da je ZOOP gotovo u cijelosti propisao sadržaj ugovora o obveznom osiguranju od automobilske odgovornosti i da su njegove odredbe, uz rijetke iznimke, kogentne prirode. Prema tome, nije bilo potrebno ponavljati ono što piše u ZOOP-u. Umjesto ponavljanja/prepisivanja odredbi ZOOP-a, trebalo je samo odrediti i popuniti praznine koje ZOOP nije popunio i gdje je dao mogućnost da osiguratelj postupi drugačije (npr. početak i trajanje osigurateljnog pokrića, određivanje trajanja pričeknog roka, gubitak prava iz ugovora zbog alkohola – određivanje granice dopuštene koncentracije alkohola, jer ZOOP u čl. 24., st. 1., t. 4. govori o ugovorenoj granici, modalitetu plaćanja premije, postupku rješavanja pritužbi i komunikacija s osiguranikom, i sl.). Stoga je, radi informiranja ugovaratelja osiguranja, dovoljno bilo definirati pojam „**Zakon**" i navesti koji je to zakon i u kojem je broju službenoga glasila objavljen[12].

Jedna je od grešaka i često **govorenje u trećem** licu. Primjerice: „Ako u počeknom roku ugovaratelj osiguranja sklopi ugovor o osiguranju s drugim osigurateljem, *prethodni osiguratelj ima pravo*...".[13] Prethodni osiguratelj nije ugovorna

[11] Veličina teksta bio je jedan list (dvije stranice) papira formata A-4.

[12] Riječ je o korisnoj informaciji ugovaratelju, iako bi se odredbe Zakona i bez toga primjenjivale na ugovor o osiguranju. Osiguratelji su to uglavnom i učinili. Međutim ako se već navodi zakon i broj službenog glasila, potrebno je navesti sve brojeve u kojima je objavljen ZOOP, odnosno njegove izmjene i dopune, jer sve one obvezuju ugovorne stranke. Nije dovoljno navesti samo Zakon o obveznim osiguranjima u prometu (Basler, Izvor) ili pogrešan broj Narodnih novina (Generali)

[13] Čl. 7., st. 2., al. 2. i st. 3. uvjeta Wiener osiguranja; čl. 7., st. 2., al. 2. i st. 3. uvjeta Velebit osiguranja; čl. 7., st. 2., al. 2. i st. 3. uvjeta Izvor osiguranja; čl. 7., st. 2., al. 2. i st. 3. uvjeta Generali osiguranja; za razliku od njih ispravno (samo „osiguratelj" jer se u definiciji pojmova određuje tko je osiguratelj) čl. 7., st. 2., al. 2. i st. 3. uvjeta Croatia osiguranja i čl. 7., st. 3. Uvjeta Basler osiguranja.

stranka nego osiguratelj definiran i konkretiziran u uvjetima kao ugovorna stranka. Ugovorom o osiguranju koji sklapa osiguratelj A s ugovarateljem X ne može se uređivati pravo (ili obveza) ugovaratelja Y. To može samo zakon.

Druga je greška koja se javlja u uvjetima **reguliranje pozicije trećih osoba**, odnosno onoga što nije u nadležnosti ugovaratelja o čijim se uvjetima radi. Tako nalazimo odredbu koja govori o osiguranju od odgovornosti zbog uporabe vozila za vuču priključnog vozila odnosno vozila u kvaru, odnosno o osiguranju pokriću šteta koje uzrokuje jedno od vozila u kompoziciji te zaključno: *„Za štetu trećim osobama solidarno odgovaraju korisnici obaju vozila".*[14] Ne može osiguratelj svojim uvjetima propisivati solidarnu odgovornost jer to može učiniti samo zakon.

Slično je i pozivanje *„svih osoba koje imaju interes iz ugovora o osiguranju"* da nastoje spor riješiti sporazumno[15]. Pozivanje osoba izvan ugovora u uvjetima osiguranja koji obvezuju samo ugovorne stranke nekorisno je i nepotrebno.

Osigurana svota je gornja granica osigurateljeve obveze. Ona je propisana ZOOP-om kao minimalni iznos. U čl. 26., st. 1. ZOOP-a određeno je da obvezu društva za osiguranje predstavlja osigurana svota *„...važeća na dan štetnog događaja".* Stoga je problematična odredba[16]: *„Ako za vrijeme trajanja ugovora o osiguranju nadležno tijelo donese odluku o povećanju ili sniženju osigurane svote iz prethodnog stavka ovoga članka, na ugovor o osiguranju primjenjuju se navedene povećane odnosno snižene osigurane svote".* Može li netko treći mijenjati ugovornu volju stranaka ako je ugovorena veća osigurana svota od one najniže propisane ZOOP-om? Ne može. To još manje može jednostrano jedna ugovorna stranka (osiguratelj).

Rizik **obijesne vožnje** u prometu slučaj je gubitka prava iz ugovora o osiguranju uveden u ZOOP posljednjom izmjenom i dopunom Zakona (stupila na snagu 1. srpnja 2013. godine). No ZOOP greškom nije naveo iznos regresa u tom slučaju. Osiguratelji su mogli i morali popuniti tu prazninu uvjetima, a ne ponavljati grešku Zakona i ostaviti neriješenim pitanje ne/ograničenja regresa[17]. Wiener osiguranje ograničava regres kod obijesne vožnje na 12 prosječnih plaća[18].

Neki osiguratelji reguliraju gubitak prava iz osiguranja pozivom na odredbu čl. 23., st. 1., t. 1-7. ZOOP-a, gdje je uključeno i namjerno uzrokovanje štete. Međutim u odredbi o pravu na regres u slučaju gubitka prava iz Zakona ne prave razliku između slučaja **namjernog uzrokovanja štete**, gdje po ZOOP-u nema ograničenja iznosa regresnog potraživanja, već imaju odredbu *„Osiguranik koji gubi svoja prava iz prethodnih odredaba ovoga članka dužan je osiguratelju naknaditi isplaćeni iznos najviše do 12 prosječnih neto plaća... "*[19]. Radi li se o previdu, greški ili o ugovaranju povoljnijeg rješenja od onoga koje sadrži ZOOP? Ako je u pitanju ovo posljednje, odredba uvjeta bi se mogla tumačiti kao osiguranje namjerno uzrokovane štete, što je ništetna odredba[20].

Među slučajeve gubitka prava neki osiguratelji uvrštavaju i slučajeve **povećanog rizika** (primjerice, taksi vozila, vozila koja prevoze opasni teret i sl.)[21]. Gubitak prava iz ugovora o osiguranju kod nas je ZOOP-om uređen, nažalost, kao *numerus clausus*. To znači da osigurateljima nije dopušteno širiti listu slučajeva gubitka prava iz osiguranja. Slučaj koji navode osiguratelji i nije slučaj gubitka prava. To nije ni slučaj povećanja rizika jer se o povećanju rizika govori kad se rizik poveća zbog činjenica nastalih nakon sklapanja ugovora o osiguranju. Neprijavljivanje bitnih činjenica kod sklapanja ugovora o osiguranju znači kršenje obveze ugovaratelja osiguranja da osiguratelju priopći sve činjenice bitne za ocjenu rizika. Prema tome, ovaj slučaj može se rješavati samo po čl. 931.–934. ZOO-a. Posljedice za ugovaratelja osiguranja ovise o tome je li važne činjenice namjerno zatajio ili ih nenamjerno nije prijavio. U slučaju namjernog prešućivanja važnih činjenica, osiguratelj ima pravo[22], ako ocijeni da se radi o takvoj okolnosti, da ne bi, da je za nju znao, sklopio ugovor o osiguranju, zahtijevati poništenje ugovora. Budući da je riječ u pravilu o činjenicama koje ne bi odvratile osiguratelja od sklapanja ugovora, već bi ugovor sklopio uz veću premiju osiguranja, osiguratelj **može tražiti** povećanu premiju razmjerno povećanom riziku (*arg. a maiori ad minus*). Isto vrijedi i za slučaj nenamjerne netočnosti i nepotpunosti prijave važnih činjenica[23].

Klauzula o sporazumnom raskidu ugovora o osiguranju kao apsolutno pravo ugovornih stranaka *„u bilo koje*

[14] Čl. 1., st. 3. uvjeta Basler osiguranja; čl. 1., st. 3. uvjeta Izvor osiguranja; čl. 1., st. 3. uvjeta Velebit osiguranja; čl. 1., st. 3. uvjeta Basler osiguranja; čl. 1., st. 3. uvjeta Generali osiguranja ; čl. 1., st. 3. uvjeta Croatia osiguranja.

[15] Čl. 14a uvjeta Wiener osiguranja

[16] Čl. 1., st. 7. uvjeta Basler osiguranja

[17] Uvjeti Basler osiguranja, v. čl. 3., st. 5. upravo rade to.

[18] Čl. 3., st. 5. uvjeta Wiener osiguranja

[19] Čl. 3., st. 6. uvjeta Generali osiguranja, čl. 3., st. 5. uvjeta Velebit osiguranja; čl. 3., st. 5. uvjeta Wiener osiguranja

[20] V. čl. 953., st. 2. ZOO-a

[21] Basler uvjeti, čl. 3., t. 6., Generali uvjeti, čl. 3., st. 1., t. 7., čl. 3., st. 1., t. 6. uvjeta Croatia osiguranja, čl. 3., st. 5. Velebit osiguranja, čl. 3., st. 6. uvjeta Wiener osiguranja, čl. 3., st. 7. uvjeta Izvor osiguranja.

[22] Čl. 932. ZOO-a

[23] V. čl. 933., st. 1.

vrijeme"[24] suprotna je kogentnoj odredbi čl. 4., st. 1. ZOOP-a, koja govori o obvezi vlasnika motornog vozila da prije uporabe prijevoznog sredstva u prometu sklopi ugovor o osiguranju te da ga „*obnavlja*" i da bude osiguran cijelo vrijeme uporabe vozila u prometu.

Plaćanje premije najvažnija je obveza ugovaratelja osiguranja. Svi uvjeti imaju odredbu o tome kako osiguratelj kalkulira premiju osiguranja. **Premijski sustavi nisu sastavni dio ugovora o osiguranju, nego samo ugovoreni iznos premije**. Stoga su protupravne odredbe da se premija plaća *„u skladu s odlukom osiguratelja"*[25]. Premija se plaća onako kako je ugovorom o osiguranju dogovoreno. Odluka uprava osiguravajućih društava o plaćanju premije ne veže ugovaratelja osiguranja, niti on za nju mora znati.

Novina koju nalazimo **u uvjetima** osiguranja nekih osiguratelja iz prve skupine jest i **klauzula o obaviještenosti ugovaratelja osiguranja**. Riječ je o izvršenju obveze informiranja ugovaratelja osiguranja propisane u čl. 89. Zakona o osiguranju.[26] Informacije su dakle inkorporirane u uvjete osiguranja. No kako se odredbom čl. 89. ZOS-a traži da osiguratelj pisano obavijesti ugovaratelja o tamo navedenim podacima **prije sklapanja ugovora,** a s obzirom na tehniku sklapanja ugovora o osiguranju od automobilske odgovornosti (šalter, pomanjkanje vremena jer se ugovor mora sklopiti prije registracije vozila), upitno je koliko bi se taj način informiranja ugovaratelja osiguranja mogao smatrati u skladu s odredbom čl. 89. ZOS-a jer se na taj način ne postiže cilj koji je imao u vidu propis iz čl. 89. ZOS-a (dati mogućnost ugovaratelju da se informira o mogućim ponudama na tržištu osiguranja prije sklapanja ugovora). Stoga bi bilo bolje da se informacija daje ugovaratelju u posebno tiskanom obliku, odvojenom od uvjeta osiguranja.

5.2. Popunjavanje kostura standardnih uvjeta poželjnim novinama

Osiguratelj koji je unio novine u uvjete osiguranja u odnosu na one standardne uvjete HUO-a, Allianz osiguranje, ponavlja grešku standardnih uvjeta zabilježenih u novim uvjetima osiguratelja iz 1. grupe: solidarna odgovornost (čl. 1., st. 3.); gubitak prava zbog povećanog rizika (čl. 3., st. 4. uvjeta). Novine koje je unio vrlo su zanimljive: a) unatoč nesuvisloj i nepromišljenoj odredbi ZOOP-a o isključenju iz osiguranja štete koju *„pretrpi vlasnik ili vozač neosiguranog vozila koje je sudjelovalo u prometnoj nesreći"*[27], Allianz je štetu takvog vlasnika/vozača pokrio osiguranjem.[28] Naravno, odredba se tiče treće osobe (vlasnik/vozač oštećenog neosiguranog vozila), ali odredbom se štiti i vlastiti osiguranik, koji bi bez ove odredbe ostao bezrazložno bez pokrića, b) za regres zbog gubitka prava zbog obijesne vožnje u prometu odredio je ograničenje regresa na 12 neto plaća[29]; c) uveo je mogućnost ugovaranja franšize i propisao cjelokupni pravni status toga instituta, koji je i kod obveznih osiguranja dobro došao kao sredstvo preventive i element tržišnog natjecanja, budući da smanjuje premiju osiguranja; d) uveo je u pokriće i troškova obrane vozača u kaznenom postupku koji se vodi zbog izazivanja prometne nesreće do 40.000 kuna po jednom štetnom događaju[30]; e) definirao je povrat neiskorištenog dijela premije za slučaj odjave vozila zbog uništenja, rashodovanja, stavljanja izvan prometa (mirovanje) ili krađe vozila (svoju obvezu je ograničio na 90 posto neiskorištene premije s pripadnim porezom). Na kraju uvjeta slijedi klauzula o obaviještenosti ugovaratelja osiguranja u kojoj su navedeni svi podaci koje traži čl. 89. ZOS-a. Unoseći te novine u svoje uvjete osiguratelj je postigao efekt atraktivnosti, uravnoteženosti, izbjegavanja revolucionarnih (nerazumljivih) promjena, što osiguranicima omogućuje kontinuitet s poboljšanjima.

5.3. „Revolucionarne" promjene – napuštanje standardnih uvjeta

Treća grupa osiguratelja koji su u uvjetima uveli velike promjene obuhvaća, zasad, Euroherc i Jadransko osiguranje. Struktura je tih novih uvjeta takva da na početku sadrži „Informacije za klijente ili ugovaratelja osiguranja", u kojima su nabrojeni svi podaci koje traži čl. 89. ZOS-a. Na kraju je uvjeta, ali kao sastavni dio uvjeta, i dodatak – Tablice o sustavu popusta za svaku godinu bez prijavljene štete. Uvjetne klauzule pisane su dosad nezabilježenim tzv. dijaloškim jezikom: osiguratelj putem uvjeta osiguranja komunicira (mi) s ugovarateljem (vi). Ne ponavlja se greška primijećena kod uvjeta iz prve grupe osiguratelja o prepisivanju odredbi ZOOP-a i ZOO-a (u popuni dozvoljenih odstupanja znatno

[24] Čl. 15. uvjeta Basler osiguranja

[25] Čl. 9.st.1. Uvjeta Basler osiguranja ; čl.11. st.1. uvjeta Wiener osiguranja ;čl.11. st.1. uvjeta velebit osiguranja; čl. 9.st.1. uvjeta Izvor osiguranja ; čl. 11. St.1. uvjeta Croatia osiguiranja.

[26] ,v.čl. 17. Uvjeta Croatia osiguranja,Informacije ugovaratelju osiguranja-prethodna obavijest Generali osiguranja ; Dodatna obavijest ugovaratelju Basler osiguranja

[27] Čl.23.st.6. ZOOP-a

[28] Čl. 1.st.5. uvjeta osiguranja Allianz osiguranja

[29] Čl. 3. St.3.uvjeta ;

[30] Čl.6.st.3. uvjeta osiguranja

je skraćivanje počeknog roka iz ZOOP-a, koji dopušta **počekni rok** do 30 dana **na samo jedan dan**[31]). Svrsishodno, u čl. A1 informira se ugovaratelja koji se instituti nalaze u tim propisima i podsjeća ga da se oni odnose i na ovaj konkretni ugovor o osiguranju (*ignorantia iuris nocet*). Sadržaj Uvjeta bavi se uglavnom premijom, sustavima popusta (bonusni sustav), otkupom štete, povijesti šteta, potvrdama prethodnog osiguratelja, promjeni premije na temelju tarifnih mjera, promjeni premije na temelju okolnosti koje nastupe kod osiguranika i izmjeni uvjeta. Osim formalnih primjedbi koje se, po mišljenju autora, mogu uputiti na račun ovih uvjeta, nepreglednost i netransparentnost, za razumijevanje teksta potrebna je viša razina intelektualne/pravničke sposobnosti ugovaratelja osiguranja; jezik koji u mnogim izrazima nije razumljiv, a kao pravni standard rastezljiv i mogući značajni izvor prijepora[32], problematičnima se mogu smatrati dva instituta koja sadrže predmetni uvjet 1) **promjena ugovorene premije na temelju tarifnih mjera**, bez mogućnosti da ugovaratelj sudjeluje u određivanja nove premije[33], i pravo osiguratelja na izmjene i zamjene te dodavanje novih odredbi kod postojećih ugovora o osiguranju[34], te 2) **izmjena uvjeta osiguranja** [35] zbog izmjene zakona ili pravosudne prakse Vrhovnog suda, ili konačnog upravnog akta. Riječ je o pravu izmjene *„pojedinačne odredbe Vaših uvjeta osiguranja"* . Zna se kako novi propisi i otkada utječu na postojeće ugovore o osiguranju (uvjete osiguranja). Isto se tako zna da u hrvatskom pravnom sustavu presude sudova nisu formalni izvor prava i da se konkretne presude ne odnose na osobe izvan parničnih stranaka.

6. STANDARDNI UVJETI U HRVATSKOM OSIGURATELJNOM PRAVU

Iz letimične analize novih uvjeta osiguranja od automobilske odgovornosti naših osiguratelja (uz napomenu da uvjeti nekih osiguratelja nisu analizirani) vidljivo je da su uglavnom još uvijek vezani uz bivše standardne uvjete osiguranja AO HUO-a. Stoga se postavlja pitanje postoji li mogućnost da se standardni uvjeti HUO-a zadrže u našem osigurateljnom pravu, kao što je to moguće i što je učinjeno u njemačkom i austrijskom pravu. Naime Republika Hrvatska se obvezala na usklađenje svoga zakonodavstva sa zakonodavstvom EU-a u području tržišnog natjecanja već u Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju, koji je sklopljen 26. 10. 2001. godine[36]. U sklopu toga donesen je i **Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja[37](dalje: ZZTN).** Članak 11., t. 5. ZZTN-a predviđa mogućnost skupnog izuzeća i za sporazume o osiguranju[38]. Vlada Republike Hrvatske je i donijela **Uredbu o skupnom izuzeću sporazuma o osiguranju[39]**. U čl. 3., st. 1., t. c. Uredbe određuje se da se skupno izuzeće primjenjuje i na standardne uvjete osiguranja, a u čl. 6. određuje se koje uvjete moraju ispuniti standardni uvjeti osiguranja da bi se mogli skupno izuzeti. Ti su uvjeti a) da se standardni uvjeti utvrđuju i distribuiraju uz izjavu da nisu obvezujući te da se izričito ne preporučuje njihova uporaba, b) da standardni uvjeti osiguranja izričito uređuju da su sudionici sporazuma slobodni ponuditi različite uvjete osiguranja, i c) da su standardni uvjeti osiguranja dostupni svakoj zainteresiranoj stranci te da se mogu dobiti na zahtjev. Novi je **Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja** donesen 2009. godine[40]. Zakon se primjenjuje na sve oblike sprječavanja, ograničavanja ili narušavanja tržišnog natjecanja od strane poduzetnika (čl. 2.). S tim su ciljem zabranjeni sporazumi (čl. 8.) između dva ili više neovisnih poduzetnika, odluke udruženja poduzetnika i usklađena djelovanja, čiji je cilj ili posljedica narušavanje tržišnog natjecanja na mjerodavnom tržištu, a osobito oni kojima se :

- izravno ili neizravno utvrđuju kupovne ili prodajne cijene, odnosno drugi trgovinski uvjeti;
- ograničava ili nadzire proizvodnja, tržište, tehnološki razvoj ili ulaganja,
- primjenjuju nejednaki uvjeti na istovrsne poslove s različitim poduzetnicima, čime ih se dovodi u nepovoljniji položaj u odnosu na konkurenciju;
- utvrđuje sklapanje ugovora prihvaćanjem od drugih ugovornih strana dodatnih obveza, koje po svojoj prirodi ili običajima u trgovini nisu u vezi s predmetom tih ugovora.

---

31 V.odjeljak C.1. Uvjeta

32 Primjerice: „…pritom se radi i o dnevnoj stopi navedenoj u polici ili u ponudi …", „…činidbe se moraju vratiti natrag…", „…poslovno poduzeće …", "… ombdusman u osiguranju…" , „…refundirati…", „…trajna ispunjivost…", „…objektivni izračun premije…", „…otpuštena šteta …", „…šteta zaštićena bonusom…", „…vaši i naši tipični interesi …", „…uobičajeni vozač…", „…priznata načela aktuarske matematike…", „…profitna marža…", „…zaključci neovisnog povjerenika o tipskim i regionalnim statistikama…", itd.

33 V. odjeljak F-Promjena premije na temelju tarifnih mjera

34 V. F. 2. Uvjeta

35 Odjeljak J. Uvjeta

36 V. Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 14/2001 ., v. posebno čl. 69., 40. i 70. Sporazuma.

37 V. Narodne novine br. 122/2003 od 30. 7. 2003., dalje: **ZZTN 2003**.

38 V. čl. 11., st. 1., t. 5. ZZTN-a 2003.

39 Narodne novine br. 54/2005.

40 Narodne novine br. 79/2009 , te izmjene i dopune 2013.g.- Narodne novine br. 80/2013.

Važno je znati i što je to **sporazum** u smislu ovoga Zakona. To su (čl. 8., st.2.) osobito ugovori, pojedine odredbe ugovora, usmeni ili pismeni dogovori između poduzetnika te usklađena praksa koja je posljedica takvih dogovora, odluke poduzetnika ili udruženja poduzetnika, opći uvjeti poslovanja i drugi akti poduzetnika koji jesu ili mogu biti sastavni dio ugovora i sl.

Čl. 8., st. 3. ZZTN-a određuje da se **iznimno** neki sporazum neće smatrati zabranjenim, odnosno izuzet će se od opće zabrane, ako **kumulativno** ispunjava ove **uvjete**:

- da pridonose proizvodnji odnosno distribuciji robe i/ili usluga ili promicanju tehnološkog ili gospodarskog razvoja;
- da pružaju potrošačima razmjernu korist,
- da poduzetnicima ne nameću ograničenja koja nisu neophodna za postizanje navedenih ciljeva i
- da poduzetnicima ne omogućavaju isključenje znatnog dijela konkurencije s tržišta za robe i/ili usluge koje su predmet sporazuma.

Čl. 10. ZZTN-a uređuje institut skupnog izuzeća. Uvjete za skupno izuzeće propisat će Vlada na prijedlog Agencije. U st. 2., pod t. 5. u ovu kategoriju svrstani su i sporazumi o osiguranju.

Na temelju ovlaštenja iz čl. 10. ZZTN-a, Vlada je donijela Uredbu o skupnom izuzeću sporazuma o osiguranju 16. lipnja 2011. godine.[41] U čl. 3. Uredbe određeno je na koje se sporazume primjenjuje skupno izuzeće. Kao što je već rečeno, **među tim sporazumima nema više sporazuma o standardnim uvjetima osiguranja.** Standardni uvjeti osiguranja po svojoj su pravnoj prirodi autonomni akt stručne udruge osiguratelja, a iz samog izraza „standardni" proizlazi da su ti uvjeti skup klauzula koje se uobičajeno (standardno) koriste u osiguranju, klauzula koje su svojom dugogodišnjom primjenom u praksi zavrijedile naziv osiguranjeljnog standarda.[42] Njihova je funkcija da se na tipiziran način sklapaju ugovori o osiguranju, čime se ostvaruje ujednačenost ugovornih odnosa, pojednostavnjuje se i olakšava sklapanje ugovora te postiže veći stupanj pravne sigurnosti ugovornih stranaka[43]. Prema Paviću[44], brojni razlozi govore u prilog standardizacije uvjeta ne samo obveznih nego svih osiguranja: veća pravna sigurnost, bolja zaštita potrošača, veća brzina sklapanja poslova, viši standard kulture osiguranja, olakšanje zajedničkog nošenja određenih rizika u suosiguranju, viši stupanj povjerenja u (našu) policu osiguranja. Prema mišljenju istoga autora[45], standardizacija uvjeta osiguranja ne ograničava slobodu uređivanja ugovornih odnosa, samo ih usmjeruje u stručno i poslovno poželjnom pravcu; standardizacija ne znači ni deliberalizaciju u donošenju uvjeta osiguranja, a niti ograničava tržišne slobode. Tome bismo mogli dodati i dodatni argument u prilog postojanja standardnih uvjeta: u sustavu liberaliziranog tržišta, kad svaki osiguratelj donosi vlastite uvjete, bez postojanja uzorka, a u nepostojanju (prethodne) kontrole države, jedina kontrola ostaje stručna kontrola stručnih udruga osiguratelja, koje mogu donositi standardne uvjete i na taj način pružiti stručnu zaštitu osiguranicima. Jesu li međutim ti uvjeti i dalje mogući u Hrvatskoj unatoč činjenici da je mogućnost njihova uvrštenja u skupno izuzeće ukinuta?

Odgovor je na postavljeno pitanje pozitivan. Osiguratelji koji žele imati standardne (ogledne) uvjete osiguranja mogu ih imati. Samo je postupak njihova ocjenjivanja drugačiji. Naime **oni se neće procjenjivati po propisima o skupnom izuzeću, već izravno po odredbi čl. 101., st. 1. i 3. Ugovora o funkcioniranju Europske unije**. Temeljna je uloga standardnih uvjeta pružiti osiguranjeljima uporišnu točku na temelju koje će ocjenjivati kakve ugovore o osiguranju mogu sklapati[46]. U čl. 101., st. 1. Ugovora o funkcioniranju Europske unije kaže se: „*Budući da su nespojivi s unutarnjim tržištem, zabranjeni su: svi sporazumi među poduzetnicima, odluke udruženja poduzetnika i usklađeno djelovanje, koji bi mogli utjecati na trgovinu među državama članicama i koji imaju za cilj ili posljedicu sprečavanje ili narušavanje tržišnog natjecanja na unutarnjem tržištu, a osobito oni kojima se: a) neposredno ili posredno utvrđuju kupovne ili prodajne cijene ili drugi trgovinski uvjeti…"*. U st. 2. istoga članka takvi se akti proglašavaju ništetnima. Treći pak stavak toga članka određuje: „*Međutim odredbe st. 1. mogu se proglasiti neprimjenjivima u slučaju: - svakog sporazuma ili vrste sporazuma među poduzetnicima; svake odluke ili vrste odluke udruženja poduzetnika; - svakog usklađenog djelovanja ili vrste usklađenog djelovanja, koji doprinose poboljšanju proizvodnje ili distribucije robe ili promicanja tehničkog ili gospodarskog napretka, a istodobno potrošačima omogućuje pravedan udio u koristi koja iz njih proizlazi te koji: a) tim poduzetnicima ne nameću ograničenja koja nisu nužna za postizanje ovih ciljeva, b) tim poduzetnicima ne omogućava*

41 Narodne novine br. 78/2011 od 18. 7. 2011.

42 Det. V. Marijan Ćurković, Standardni uvjeti za obvezna osiguranja u prometu, Hrvatski ured za osiguranje, Zagreb, 2008., str. 23.

43 V. det. Pavić, Drago, Ugovorno pravo osiguranja, Tectus, Zagreb, 2009., str. 100.

44 Pavić, o. c., str. 115.

45 Pavić, o. c., str. 116.

46 Hanno, Wollman – Andrea, Hezog, Die neue Gruppenfreistelungsverordnung im Versicherungssektor, Versicherungsrundschau, 7-8/2019, str. 27.

isključivanje konkurencije s tržišta s obzirom na znatan dio dotičnih proizvoda". Osiguratelji bi dakle morali ispitati jesu li njihovi sporazumi o donošenju standardnih uvjeta osiguranja u suglasju s općim propisima o tržišnoj utakmici iz čl. 101., st. 1. i 3. Ugovora o funkcioniranju Europske unije.[47] U toj procjeni mogle bi im poslužiti i **Upute Komisije**[48]. Među važnijim je pitanjima na koja moraju odgovoriti: *mogu li standardni uvjeti negativno utjecati na funkcioniranje tržišta?* Po mišljenju mnogih, standardni uvjeti ne štete potrošačima, već obratno[49], olakšavaju ispunjavanje obveza i svim sudionicima daju orijentacijsku pomoć. Standardni se uvjeti mogu izuzeti iz kartelske zabrane ako služe poboljšanju distribucije robe i usluga iz čl. 101., st. 3. Ugovora o funkcioniranju Europske unije. A oni tome doista služe[50]. Tim jasnije što su standardni uvjeti neobvezujući i neograničavajući i što na primjeren način izjednačavaju interese osiguratelja i osiguranika. Dovoljno je, posebice kod obveznih osiguranja, da standardni uvjeti ne određuju pravila o izračunu bruto premija i drugih sastavnica premije (primjerice indeksizacijska klauzula) i osiguranih svota. Bitno je da standardni uvjeti ne dovode do potpuno jedinstvenog proizvoda, da omogućuju potrošaču mogućnost kompariranja proizvoda, dakale da nađu jedan plauzibilan srednji put između standardizacije proizvoda s jedne strane i mogućnosti inovacije i različitosti proizvoda[51]. Na koncu, sama komisija smatra da ispadanje standardnih uvjeta iz grupnog izuzeća ne znači da su standardni uvjeti *ipso iure* nedopušteni[52]. Izbacivanje iz grupnog izuzeća ne znači da su standardni uvjeti proskribirani: oni se sada jednostavno prosuđuju prema općim načelima formuliranim u tzv. primarnom pravu Europske unije (konkretno, čl. 101., st. 1. Ugovora o funkcioniranju Europske unije)[53]. Rizik procjene jesu li standardni uvjeti u skladu s općim načelima zabrane kartelskog sporazumijevanja je na osiguratelјima. To je izričito rečeno i u hrvatskoj Uredbi o skupnom izuzeću 2011. godine, u čl. 11.: *„Iznimno, za sporazume o osiguranju koji ne ispunjavaju uvjete za skupno izuzeće iz ove Uredbe, sudionici takvih sporazuma moraju sami procijeniti ispunjavaju li njihovi sporazumi, unatoč tome, uvjete za izuzeće od opće zabrane sporazuma iz čl. 8., st. 3. ZZTN-a"* (koji odgovara odredbama čl. 101., st. 1. Ugovora o funkcioniranju Europske unije). Korist je od standardnih uvjeta tolika da su ih, poštujući tradiciju, zadržale i Austrija[54] i Njemačka[55].

7. ZAKLJUČAK

Ugovor o obveznom osiguranju od odgovornosti za štetu uzrokovanu uporabom motornih vozila reguliran je kogentnim odredbama ZOOP-a. Uz to, uvjetima osiguranja uređuju se pitanja koja nisu ili nisu u potpunosti riješena Zakonom. S obzirom na pravnu i faktičnu deregulaciju i liberalizaciju tržišta obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti u Republici Hrvatskoj, pravno je dopušteno da svaki osiguratelj samostalno donosi vlastite uvjete osiguranja. Osiguratelji su to i učinili koristeći u manjem ili većem opsegu slobodu koju im je dao ZOOP. No letimičan pregled klauzula analiziranih uvjeta pokazuje da uvjeti nekih osiguratelja nisu u potpunosti u skladu s pravilima struke i načelima dobre osiguratelјne prakse, unatoč (prešutnom) odobrenju Nadzornog tijela. Stoga bi trebalo slijediti praksu njemačkih i austrijskih osiguratelja i donijeti neobvezujući (standardni) uzorak/model uvjeta osiguranja. Oni bi omogućili osiguratelјima da donose svoje uvjete u skladu sa standardima u toj vrsti osiguranja, bez sprečavanja novina koje bi osiguratelji mogli unositi (i na koje bi morali upozoriti potencijalne ugovaratelje osiguranja). To bi svakako poboljšalo pravni položaj osiguranika jer bi učvrstilo njihovu pravnu sigurnost i olakšalo upoznavanje s uvjetima.

47 Hanno …, o. c., str. 26.

48 V. Upute Komisije o primjeni čl. 81., st. 3. Europskog ugovora (sada čl. 101., st. 3. Ugovora o funkcioniranju Europske unije, sl. l. EU 2004 C 101/97)

49 Isti, o. c., str. 27.

50 Isti, oo. c., str. 30.

51 Hanno, o. c., str. 28., na temelju Upute (Leitlinien) Komisije o suradnji na horizontalnim sporazumima

52 Schauer, o.c., str. 21.

53 Isti, o. c., str. 25.

54 V. Allgemeine und Ergaenzende Allgemeine Bedingungen fuer die Haftpflichtversicherung (AHVB 2005 und EHVB 2005, u uporabi verzija iz 2012.

55 V.